

The Encyclopedia Herald of Ukraine

2022. Vol. 14

DOI: 10.37068/evu.14.9

Article history:

received 12/09/2022

accepted 12/12/2022

published 15/12/2022

Citation: Hai-Nyzhnyk, P. (2022).

Vikidia as a universal multilingual online encyclopedia for children. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 14, 81-87. <http://doi.org/10.37068/evu.14.9>

© 2022 Author

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution licence, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ISSN 2706-9990 (print)
ISSN 2707-000X (online)

“Vikidia” – універсальна багатомовна онлайн-енциклопедія для дітей

Павло Гай-Нижник

Науково-дослідний інститут українознавства МОН України,
Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-8912-8398

Email: hai-nyzhnyk@ukr.net

Резюме

Стаття інформує українську спільноту про дитячу універсальну багатомовну онлайн-енциклопедію “Vikidia”, акцентуючи на відсутності в ній українськомовного розділу. Констатуємо факт, що українська дитяча аудиторія поки що не має якісної електронної енциклопедії і, очевидно, “Vikidia” могла б заповнити цю прогалину. Важливо, щоб українські дитячі енциклопедії чи український сегмент міжнародних проєктів типу “Vikidia” подавали тексти, орієнтовані саме на українську дитину (нині переважна більшість опублікованих в Україні видань такого стибу є перекладними).

Ключові слова

Дитячі енциклопедії, юнацькі енциклопедії, енциклопедії для дітей, енциклопедії для школярів, “Vikidia”.

Vikidia as a universal multilingual online encyclopedia for children

Pavlo Hai-Nyzhnyk

Institute of Ukrainian Studies, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8912-8398
Email: hai-nyzhnyk@ukr.net

Abstract

The article informs the community of Ukraine about the children's universal multilingual online encyclopedia titled Vikidia and draw attention to the fact that it lacks a Ukrainian-language section. We emphasize the Ukrainian children's audience does not yet have a high-quality digital encyclopedia and, obviously, Vikidia could fill this gap. At the same time, it is important that Ukrainian children's encyclopedias or the Ukrainian-language segments of international projects such as Vikidia provide contents aimed specifically at Ukrainian children (currently, the vast majority of published in Ukraine children's encyclopedias is a kind of translated literature).

Keywords

Children's encyclopedias, youth encyclopedias, encyclopedias for children, encyclopedias for school-children, Vikidia.

ВСТУП

Спектр інновацій у видавничій справі невинно зростає у зв'язку з розвитком цифрових технологій. Деякі дослідники вважають, що розмаїтість видавничої продукції, спричинена комп'ютерним прогресом, стосується не стільки контенту видань, скільки форм їх відтворення (Піскозуб, 2021, с. 114). Однак, якщо розглядати енциклопедистику, то це не зовсім так (докладніше про це див.: Дзюба, 2021). Переконуємося у цьому й аналізуючи енциклопедознавчі розвідки та дослідження, які переконливо підтверджують, що з появою кількадесят років тому електронних енциклопедій галузь отримала інновацію у вигляді мультимедійності енциклопедичного контенту, зокрема й у спектрі швидкості й зручності його пошуку. Нині для розвитку електронної енциклопедистики характерний перехід від формальних змін до якісних, пов'язаних із вдосконаленням енциклопедичної інформації та її підготовки й засвідченням нових підходів до організації енциклопедичної справи, відмінних від традиційних, що розширюють можливості для підвищення якості енциклопедій, виходу їх на новий рівень (Іщенко, 2021, с. 46).

Ознаки інноваційності вбачаємо й на рівні дитячої енциклопедистики, передусім у зв'язку з появою універсальної багатомовної онлайн-енциклопедії для дітей "Vikidia" (<https://www.vikidia.org>), що є предметом нашого дослідження. Мета статті – привернути увагу фахової спільноти, передусім української, до питань дитячої енциклопедичної літератури на прикладі опису дитячої енциклопедії "Vikidia". Проблема ця є тим більш на часі, позаяк, за нашими спостереженнями, в українському науковому й видавничому дискурсах поки що не існує згадок про цей енциклопедичний ресурс.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дитячі енциклопедії – різновид літератури для дітей, літератури, що "відповідає рівневі дитячих знань, їхньому життєвому досвіду, психологічному розвитку, має відповідну тематику й технічне оформлення" (Качак, 2016, с. 9). Її призначення – розширювати кругозір дитини, ознайомлювати її з новими й цікавими фактами, подіями, явищами, допомагати сформувати знання, уміння й навички.

Власне, енциклопедії для дітей покликані знайомити юних читачів передусім із навколишнім світом у формі, доступній дитячому сприйняттю. Деякі дослідники такі енциклопедії поділяють на безпосередньо дитячі та юнацькі. За структурою вони бувають систематичні й алфавітні, іноді обидва типи притаманні одному виданню – такими, наприклад, є англійська "The Children's Encyclopædia"¹, радянська "Дитяча енциклопедія"² тощо; їхня особливість полягає в тому, що кожен том видання репрезентує окрему галузь знань, при цьому гасла у ньому укладено за абетковим принципом.

Як дослідила В. Давиденко, останніми роками опубліковано чимало оригінальних енциклопедичних праць для дітей різного віку – від дошкільного до молодшого, середнього й старшого шкільного: "Енциклопедія малюка", "Енциклопедія про все на світі у казках та оповіданнях для дітей дошкільного віку", "Енциклопедія про тварин. Дивовижні факти: для дітей молодшого та середнього віку", "Дивовижна Україна: енциклопедія для дітей", "Дітям про все на світі: популярна дитяча енциклопедія" (2020, с. 40).

Щоправда, переважна більшість із них – перекладні видання з інших мов. Дитячі, власне, як і будь-які, енциклопедії – це передусім джерела інформації про оточуючий світ, а отже, вони певною мірою мали б бути позбавлені будь-яких національно-зорієнтованих контекстів і спрямовані на виховання загальнолюдських цінностей добра, співчуття, любові, пізнання основних речей, подій і явищ тощо. Разом з тим дитячі енциклопедії (безумовно з урахуванням вікової психології та педагогічної методології) мають і мусять враховувати й виховувати особливості ментальності народу, до якого належить малеча, його світоглядні засади, історико-культурні традиції, національні і сімейні цінності, самоусвідомлення і гордість належності до своєї нації як до великої єдиної родини.

Окрім того, питання й у тому, наскільки виправдано й обачно видавати в Україні, особливо за сучасної доби, дитячу літературу, що не має орієнтування саме на українську дитину. Переклад як форма підготовки дитячих енциклопедій був популярний ще в радянські часи, коли загалом вся видавнича сфера перебувала під пильним партійним контролем, а російськомовні (особливо довідкові) видання вважалися взірцем для республіканських видавництв. Згадана 10-томна "Дитяча енциклопедія" – це переклад російськомовної "Детской энциклопедии" за ред. Д. Благого, В. Варсанов'євої та інших працівників Академії педагогічних наук СРСР.

Доречно зауважити, що початок³ української дитячої енциклопедистики припадає на другу половину ХХ століття, саме тоді було розпочато проєкт "Дитяча енциклопедія українознавства" у 6 книгах, на жаль, світ побачили лише перша й третя

¹Mee, A. (Ed.). (1908–1964). The Children's Encyclopædia. Oxford: Educational Book Company.

²Дитяча енциклопедія: для середнього і старшого віку: У 10 т. (1961–1966). Київ: Радянська школа.

³У світі прообразом дитячих енциклопедій часто називають книгу Я. А. Коменського "Видимий світ у картинках" (1658).

(1952–1961, Нью-Йорк, Торонто). Видання Об'єднання працівників дитячої літератури акумулювало цінний і багатий досвід у навчанні й вихованні підлітків, що нагромадили українці діаспори демократичного світу.

Схожу назву має видання “Енциклопедія українознавства для школярів і студентів: історія, культура, народознавство, діаспора, географія”, що вийшло друком у Донецьку 2001 року (укл. В. Оліфіренко, С. Оліфіренко, Т. Оліфіренко). Загалом, згідно із бібліографічним онлайн-покажчиком “Корпус енциклопедичних видань України” (Железняк, Іщенко, 2022), нині є 13 українських дитячих енциклопедій (йдеться лише про ті, що пов'язані з українознавчою тематикою).

Окремий тип дитячих енциклопедій – ілюстровані, тобто такі, де зображення домінують над текстом. Розвиток сучасних технологій зумовив значною мірою втрату інтересу дітей і підлітків до традиційних видів поліграфічної продукції⁴, виникла необхідність пошуку нових підходів до створення пізнавальних видань для дітей. Цілком можна погодитися з думкою О. Струтинської, що сучасні діти, використовуючи смартфони та планшети, звикли поглинати інформацію та розважальний контент переважно в іграх і мультиплікації, де більшість візуальної складової – це яскраві 3D-моделі персонажів та оточення (Струтинська 2020). У зв'язку з цим актуалізуються питання дитячих онлайн-енциклопедій – інформаційних ресурсів, що призначені для використання на смартфонах, планшетах чи комп'ютерах.

Окреслимо особливості дитячої онлайн-енциклопедії “Vikidia”. На її сайті зазначено, що цей ресурс є безкоштовною енциклопедією для дітей передусім 8–13 років, а також може бути цікавим для людей старшого віку, котрі бажають отримати найелементарніші знання. Серед концептуальних засад енциклопедії – Конвенція ООН про права дитини, зокрема статті, що передбачають права на свободу шукати, одержувати й передавати інформацію, а також на визнання державами, що ратифікували цю конвенцію, важливої ролі засобів масової комунікації та забезпечення ними доступу до інформації, особливо тієї, що покликана сприяти соціальному, духовному й моральному добробуту, здоровому фізичному й психічному розвитку дитини.

Сайт “Vikidia” функціонує від 2006 року, а в нинішньому вигляді проєкт розпочав свою роботу в 2011 році, коли була заснована асоціація з відповідною назвою (Association Vikidia) – некомерційна організація, штаб-квартира якої знаходиться у Франції. У 2013 році з'явився англomовний розділ ресурсу. Нині на сайті оприлюднено статті також німецькою, іспанською, португальською, італійською, російською, вірменською та грецькою, а також менш поширеними мовами – каталонською, баскською й сицилійською. Попри те, що “Vikidia” існує вже тривалий час, кількість статей у ній незначна порівняно з “Вікіпедією”. Так, розділ французькою мовою вміщує 37,1 тис. статей, англійською – 4,2 тис. статей, російською – лише кількaсот.

Відтак цією розвідкою ми, передусім, привертаємо увагу до факту відсутності українськомовного розділу в зазначеній дитячій енциклопедії, вважаючи, що якісні українські статті були б важливим внеском у розвиток як цього міжнародного просвітницького видання, так і української дитячої енциклопедистики й освіти загалом. Щодо останньої, то це має значення, оскільки зміст освіти відповідно до ідеї Нової української школи ґрунтується “на засадах дитиноцентризму, природовідповідності,

⁴Щоправда, й видавці з кожним роком паперову продукцію використовують дедалі менше, а в Україні у зв'язку з нинішньою війною можна говорити про поліграфічну кризу, оскільки папір та інші матеріали є дефіцитом і коштують дорого.

особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходу, що має концентрувати зусилля укладачів шкільних видань на результатно-діяльнісній, емоційно-ціннісній складовій змісту навчальної книги” (Савченко 2019, с. 65).

Наголошуючи на тому, що ця онлайн-енциклопедія жодним чином не пов’язана із засновниками й видавцями “Вікіпедії”, її сайт все ж таки реалізовано на програмному забезпеченні “Вікіпедії”, а відповідно, й принципи створення та користування однакові (більше того, навіть у назві відчутно відповідні асоціативні зв’язки). “Vikidia” – це безкоштовна онлайн-енциклопедія, у якій статті не мають авторів (ідеться про те, що особа чи особи, які створюють статтю, позбавлені можливості претендувати на авторське право) і яку може редагувати будь-хто відповідно до принципу вільних / відкритих знань. Водночас, аби статті мали спрямування на дитячу аудиторію, творці енциклопедії наголошують на необхідності звертати велику увагу на стилістику викладу інформації – уникати складних синтаксичних конструкцій, рідковживаних слів, висловлювати думки простими реченнями.

Створювати й редагувати енциклопедичні статті “Vikidia” на сайті може будь-хто. При цьому цікавим аспектом є те, що одне із завдань цього проєкту – заохочувати дітей долучатися до редакційної спільноти, що має сприяти не лише розвитку власної енциклопедії, а й інтелектуальних умінь дітей, енциклопедизації молодшого покоління загалом. Розуміння серед дітей, що їхні статті будуть збережені, їх читатиме широка аудиторія, має надихати й мотивувати школярів брати участь у цьому енциклопедичному проєкті. До речі, така можливість могла б стати в нагоді вчителям шкіл. Створити на уроці енциклопедичні статті для “Vikidia” всім класом на чолі з учителем або дати завдання дітям написати власні замітки, обговорити неточності, недоліки тощо – це, очевидно, те, що має неабиякий дидактичний потенціал, про який, до речі, зазначає низка науковців у контексті досліджень загальних і галузевих енциклопедій як навчального матеріалу для початкової, середньої чи вищої школи (Couch, 1961; Eadyburn, 1991; Железняк, 2020; Amina & Warraich, 2022), а то й так званого ціложиттєвого навчання (Болтівець, 2019).

ВИСНОВКИ

Велику роль у здобутті загальних знань дітей, зокрема дошкільного та молодшого шкільного віку, відіграють дитячі енциклопедії. Вони, з одного боку, спрямовані на утвердження світоглядних орієнтирів, набуття знань, цінностей та усталених моделей поведінки, а з іншого – слугують інструментом для розважання дітей, прищеплюють у них любов до читання та розвивають їхній інтелект.

“Vikidia” – багатомовна онлайн-енциклопедія для дітей, що має понад 10 мовних розділів без, на жаль, українського. Сподіваємося, такий прикрий факт існуватиме недовго. Цією розвідкою привертаємо увагу тих, хто, працюючи в освітній сфері, був би зацікавлений в ініціюванні появи й розвитку української версії сайту “Vikidia”. До того ж важливо, щоб майбутні українськомовні статті цієї енциклопедії були оригінальними, підготовленими саме з урахуванням етнічних, соціальних, освітніх рис українських дітей, а не механічно перекладені з інших мов (нині для цього достатньо широкодоступних онлайн-перекладачів на кшталт Google Translate). І у цьому завданні є також новітнє подвижництво та просвітництво, у виконанні його є й сучасний поступ і запорука, що українська нація матиме майбуття, а не зазнає поглинання, асимілюючись у глобалістичному іншомовному світі.

ЛІТЕРАТУРА

- Amina, W., & Warraich, N. (2022). Use and trustworthiness of Wikipedia information: students' perceptions and reflections. *Digital Library Perspectives*, 38 (1), 16–32. <https://doi.org/10.1108/DLP-04-2021-0030>
- Couch, W. (1962). Encyclopedias and Education. *American Behavioral Scientist*, 6 (1), 19–22. <https://doi.org/10.1177/000276426200600104>
- Edyburn, D. L. (1991). Fact Retrieval by Students with and without Learning Handicaps Using Print and Electronic Encyclopedias. *Journal of Special Education Technology*, 11 (2), 75–90. <https://doi.org/10.1177/016264349101100203>
- Болтівець, С. (2019). До питання створення національної довідкової служби енциклопедично-освітнього спрямування. *Енциклопедичний вісник України*, 11, 31–39. <https://doi.org/10.37068/evu.11.3>
- Давиденко, В. (2020). Українські лексикографічні праці в сучасному освітньому просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Філологія. Соціальні комунікації*, 31 (4), 39–43. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/08>
- Дзюба, І. (Ред.). (2021). *Українська електронна енциклопедистика в соціогуманітарному вимірі: монографія*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.37068/b/9789660296770>
- Железняк, М. (2020). Потенціал “Енциклопедії Сучасної України” в модернізації освітнього простору держави. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Історичні науки*, 31, 142–150. <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2020-31-142-150>
- Железняк, М., Іщенко, О. (2022). *Корпус енциклопедичних видань України: бібліографічний онлайн-показчик*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.37068/b/cuebi>
- Іщенко, О. (2021). Нові тенденції розвитку енциклопедистики в цифрову епоху (на прикладі “Scholarpedia” та “Scholarly Community Encyclopedia”). *Енциклопедичний вісник України*, 13, 46–62. <https://doi.org/10.37068/evu.13.4>
- Качак, Т. (2016). *Українська література для дітей та юнацтва*. Київ: Академія.
- Піскозуб, Л. (2021). Засоби популяризації книг у цифрову епоху. У кн. *VI Тикторівські читання “Видавнича справа в Україні: на перехресті традицій та інновацій”*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (с. 113–116). Львів: Українська академія друкарства. <https://doi.org/10.32403/978-966-322-528-9-2021-113-116>
- Савченко, О. (2019). Інноваційний потенціал підручника з читання. *Український педагогічний журнал*, 3, 65–71. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-65-71>
- Струтинська, О. (2020). Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, 9, 145–160. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.9.12>

REFERENCES

- Amina, W., & Warraich, N. (2022). Use and trustworthiness of Wikipedia information: students' perceptions and reflections. *Digital Library Perspectives*, 38 (1), 16–32. <https://doi.org/10.1108/DLP-04-2021-0030>
- Boltivets, S. (2019). On the modeling of a national encyclopedic-and-educational service. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 11, 31–39. <https://doi.org/10.37068/evu.11.3> [in Ukrainian].
- Couch, W. (1962). Encyclopedias and Education. *American Behavioral Scientist*, 6 (1), 19–22. <https://doi.org/10.1177/000276426200600104>
- Davydenko, V. Ukrainian lexicographic works in the modern educational space. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Philology. Journalism*, 31 (4), 39–43. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-1/08> [in Ukrainian].
- Dziuba, I. (Ed.). (2021). *Ukrainian electronic based encyclopedias in light of socio-humanities: monography*. Kyiv: NASU Institute of Encyclopedic Research. <https://doi.org/10.37068/b/9789660296770> [in Ukrainian].
- Edyburn, D. L. (1991). Fact Retrieval by Students with and without Learning Handicaps Using Print and Electronic Encyclopedias. *Journal of Special Education Technology*, 11 (2), 75–90. <https://doi.org/10.1177/016264349101100203>
- Ishchenko, O. New trends in the encyclopedic practice shaped by the digital age (based on Scholarpedia and Scholarly Community Encyclopedia). *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 13, 46–62. <https://doi.org/10.37068/evu.13.4> [in Ukrainian].
- Kachak, T. (2016). *Literatura dlia ditei ta yunatstva [Ukrainian literature for children and youth. Ukrainska]*. Kyiv: Akademia [in Ukrainian].
- Piskozub, L. (2021). Means of Books Popularization in Digital Era. In *VI Tyktor's Readings "Publishing in Ukraine: At the Crossroads of Traditions and Innovations". Proceedings of International scientific-practical conference* (pp. 113–116). Lviv: Ukrainian Academy of Printing. <https://doi.org/10.32403/978-966-322-528-9-2021-113-116> [in Ukrainian].
- Savchenko, O. (2019). Innovative possibility of a textbook for reading. *Ukrainian Educational Journal*, 3, 65–71. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-65-71> [in Ukrainian].
- Strutynska, O. (2020). Peculiarities of the modern learners generation under the conditions of the digital society development. *Open Educational e-Environment of Modern University*, 9, 145–160. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.9.12> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M. (2020). Capability of the Encyclopedia of Modern Ukraine in progress of the national education area. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University. Historical sciences series*, 31, 142–150. <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2020-31-142-150> [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M. & Ishchenko, O. (Eds.). (2022). *Corpus of Ukrainian Encyclopedias: Bibliographic Index*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine. <https://doi.org/10.37068/b/cuebi> [in Ukrainian].